

הסתדרות הנוער העובד והלומד - האיגוד המקצועי לילדים, נוער וצעירים

דוח הפעילות
המסכם לשנת
2018

בסימן המאבק בניצול ילדים,
בני נוער וצעירים בעבודה

הסתדרות הנוער העובד והלומד
האיגוד המקצועי לילדים, נוער וצעירים
דרך קיבוץ גלויות 120, תל-אביב, 66877
טלפון: 03-5125148, פקס: 03-5125157
דוא"ל: nitzul@noal.org.il
אתר: www.minimum.org.il

עוצב על ידי

תוכן עניינים

5	פתח דבר
7	עיקרי הנתונים
9	ניתוח נתוני הליווי והסיוע המשפטי לבני נוער וצעירים עובדים
21	סקירת פעילויות החינוך וההסברה בהסתדרות הנוער העובד והלומד
26	פעולה בקרב מלצרים - לחיזוק מעמדם במציאות משתנה ולהסדרת שוק העבודה

לוחות ותרשימים

9	תרשים 1: ריכוז סכומי הכסף שהושגו למען בני נוער וצעירים בעשור האחרון
10	תרשים 2: ריכוז נתוני כלל הפניות, מתוכן הפניות שהסתיימו במתן ייעוץ והכוונה, והפניות שנפתחו מתוכן מקרי טיפול בעשור האחרון
11	תרשים 3: הערוצים דרכם התקבלו הפניות בשנת 2018
11	לוח 1: ממוצע פניות ומקרי טיפול שנפתחו בעשור האחרון והשוואתן לנתוני 2018
12	תרשים 4: ריכוז נתוני הגשת תביעות בשנת 2018 והשוואתם לשנים קודמות
13	לוח 2: פילוחים דמוגרפים של מקרי הטיפול שנפתחו בשנת 2018 והשוואתם לשנים קודמות
14	תרשים 5: אחוז מקרי הטיפול בענפים המובילים מסך מקרי הטיפול שנפתחו בשנת 2018
15	תרשים 6: פילוח מקרי הטיפול בענפים המובילים משנת 2018 והשוואתה לשנים קודמות
16	תרשים 7: פילוח מקרי הטיפול לפי סעיפי התלונה בשנת 2018
17	תרשים 8: מספרי הפניות לוועדות הפריטטיות לפתרון בעיות בהסכמים הקיבוציים בענף המזון המהיר
18	לוח 3: אכיפת חוקי העבודה במקרי נוער

פתח דבר

הסתדרות הנוער העובד והלומד הוקמה ב- 1924 (אז הסתדרות הנוער העובד) על ידי בני נוער עובדים ולמענם. מאז ועד היום, **הקשר בין פעולת הסתדרות הנוער העובד והלומד כאיגוד מקצועי לבין המסגרת החינוכית והחברתית של תנועת הנוער הוא עקרון מרכזי בפעולתה**. עקרון זה נובע מתוך ההבנה כי הדרך להעלאת מעמדם וזכויותיהם של בני הנוער העובדים כרוכה בחינוך לשוויון ערך האדם, סולידריות וצדק חברתי.

הסתדרות הנוער העובד והלומד שמה לה למטרה להיאבק בניצול בנות נוער ובני נוער במקומות העבודה, ובמקביל ליצירת אלטרנטיבות של עולם עבודה טוב יותר, בין היתר באמצעות קידום התארגנויות נוער וצעירים, חתימה על הסכמים קיבוציים ויצירת תעסוקה הוגנת וחינוכית, בד בבד עם פעילות חינוכית, הדרת קבוצות, הקניית כלים והגברת המודעות של בני נוער וצעירים להכרת ערכם, כוחם וזכויותיהם בעולם העבודה.

הפעילות מתקיימת בקרב כלל האוכלוסייה ובכל רחבי הארץ: יהודים, ערבים, דרוזים, בפריפריה ובמרכז, בעיר, במושב, בקיבוץ ובכפר, בקרב בני נוער דוברי רוסית, בני העדה האתיופית, עולים חדשים וצברים, דתיים, חרדים וחיילונים. במסגרת זו מעניקים עשרות מדריכים ומזכירי איגוד מקצועי סיוע משפטי וייצוג בבתי הדין לעבודה, מאגדים ומדריכים במקומות העבודה ויוצרים פעילות חינוכית והסברתית לבני נוער וצעירים עובדים ואלו המחפשים עבודה.

עולם העבודה לבני נוער וצעירים בישראל הוא עולם רווי בניצול. 62% מבני הנוער, שהם כ-380,000 בני נוער, משתתפים בשוק העבודה לאורך השנה¹, בין אם כעובדים ובין אם מחפשים עבודה. עבודת בני הנוער מאופיינת בתחלופה גבוהה ובכושר מיקוח נמוך הנובע ממחסור בהכשרה וממחסור בהיצע עבודות מספיק. השילוב של כל אלה הופך את בני הנוער העובדים לאחת האוכלוסיות המוחלשות ביותר בשוק העבודה הישראלי ועל כן המנוצלות ביותר. מרבית בני הנוער הללו חשופים לניצול ולהפרות חוק והם מוצאים את עצמם חסרי מגן, מרומים או שהם עצמם הרימו ידיים בתוך התחרות להשגת העבודה.

מקרי הניצול, קטנים כגדולים, מופיעים בכל פינה, בכל ענפי העבודה וכמעט בכל סעיף מחוקי העבודה. חוקי העבודה לבני הנוער מיושנים בחלקם ואכיפתם אינה מספקת. כתוצאה מכך, בני הנוער חווים כבר בצעדיהם הראשונים בעולם העבודה ניצול ופגיעה בזכויות. לאן שלא יפנו בני הנוער, הם יאלצו להכיר את זכויותיהם על בורין ולהילחם עליהן.

הדוח לשנת 2018 מצביע על עלייה בהיקפי פעילות הסתדרות הנוער העובד והלומד ועל מגמות חיוביות במאבק בניצול בעשור האחרון. הסתדרות הנוער העובד והלומד השקיעה בשנה זו מאמצים רבים בפעולות הסברה וסיוע רחבות, בפעילות חינוכית ותרבותית לבני נוער וצעירים עובדים ומאוגדים, ביצירת אלטרנטיבות

¹ על פי סקר 'הנוער העובד' שנערך בשנת 2014 על ידי מכון גיאוקרטוגרפיה, בעבור הסתדרות הנוער העובד והלומד בשיתוף עם קרן פרידריך אברט.

לפסיקת 'הלכת הטיפים' שפסק כבוד נשיא בית הדין הארצי לעבודה בדימוס יגאל פליטמן בתיק קיס-בודה. פסיקה זו חוללה שינוי דרמטי בענף המסעדות ובתי הקפה ועוררה קולות רבים הקוראים להסדיר את הענף בצורה שתיטיב עם העובדים ועם המעסיקים. ההסתדרות הכללית, בהובלת אגף הדוברות וההסברה, השיקה קמפיין ייחודי להסברה למלצרים מדצמבר 2018 ועד ינואר 2019, מלווה בקמפיין שטח על ידי הסתדרות הנוער העובד והלומד. בעקבותיו הצטרפו לחברות בהסתדרות כאלפיים מלצרים שהקימו את ארגון המלצרים בהסתדרות הנוער העובד והלומד כדי לתת מענה לכלל העובדים בענף. בחלק מהמסעדות התערבות הסתדרות הנוער העובד והלומד כבר שינתה לטובה את תנאי ההעסקה של המלצרים. הסתדרות הנוער העובד והלומד ממשיכה גם בימים אלו לפעול למען יצירת הסדרה בענף.

לעבודה מנצלת, בייצוג עובדים מול מעסיקיהם ובפעולה משולבת עם הגופים הממשלתיים העוסקים בעבודת נוער וצעירים כגון משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, משרד המשפטים, המועצה לענייני נוער עובד, הוועדה לזכויות הילד בכנסת וגופים נוספים. כל זאת, במטרה למגר את הניצול ולקדם עולם עבודה טוב יותר לנוער וצעירים.

בשנת 2018 הרחבנו את פעולתנו בקרב מלצרים בעקבות השינויים שחלו ועדיין חלים בענף המסעדות ובתי הקפה. מאבקם של עובדי קפה נואר המאוגדים ופסק הדין על פגיעה בהתארגנות על סך 300,000 ₪ שנפסק בבית הדין האזורי בתל אביב לזכות העובדים המאוגדים, העלו לתודעה ולשיח הציבורי את עבודת המלצרות, חידדו את הבעיות בתנאי העבודה בענף והיוו יחדיו את אחד הגורמים

הסתדרות הנוער העובד והלומד תמשיך לחנך ולהיאבק בניצול ילדים, נוער וצעירים בעבודה ותפעל לקדם לטובתם עולם עבודה צודק יותר אשר טוב לעבוד, להתפתח ולגדול בו.

עיקרי הנתונים

31% מהפניות בשנת 2018 הפכו למקרי טיפול². **זו עלייה באחוז הפניות שהופכות למקרי טיפול אל מול הממוצע בעשור האחרון** העומד על 24%. במקביל, הממוצע של קבלת הפניות נשמר – במהלך 2018 התקבלו 5,265 פניות מבני נוער וצעירים בבקשה לקבלת ייעוץ או סיוע משפטי, מתוכן 3,652 הסתיימו במתן ייעוץ והכוונה ו- 1,613 נפתחו למקרי טיפול. בנוסף, **לאורך העשור האחרון ישנה מגמת עלייה ברורה במספר מקרי הטיפול הנפתחים.**

64% ממקרי הטיפול שנפתחו ב-2018 נסגרו באותה שנה. נתון זה מצטרף למגמת עלייה ברורה בעשור האחרון בסגירת מקרי טיפול של בני נוער וצעירים במהירות וביעילות עם המעסיקים, שהחל ב-2009 רק עם 28% ממקרי הטיפול. במקביל, פחות מקרי טיפול מגיעים לכדי תביעה בבית הדין, מגמה שטובה יותר לבני הנוער מפאת הזמן המתקצר מרגע הפניה ועד קבלת הכסף שמגיע להם. על פי מחקר שערך עו"ד גל גורודיסקי ב-2016 והתפרסם בעיתון גלובס, הזמן הממוצע שבו מנוהלות תביעות עובדים בבתי הדין לעבודה הוא שנתיים וחצי, נתון שיש לו משקל כבד כשהדברים אמורים בבני נוער וצעירים.

73% עליה במקרי הטיפול שנפתחו בענף המסעדות ב-2018 ביחס לשנה שקדמה: סה"כ 363 מקרים נפתחו לעומת 209 מקרים. בשנת 2018, ובחודשיים הראשונים של 2019, אלפי מלצרים פנו לקבלת ייעוץ ובמידת הצורך לסיוע משפטי בעקבות 'הלכת הטיפים', חלק כפרטים וחלק כקבוצות עובדים במסעדות. אנו מצפים לעליה נוספת במקרי הטיפול גם ב-2019.

הנתונים
מדברים
בעד עצמם!

כ- **16 מיליון ש"ח** הוחזרו לבני נוער וצעירים בעשור האחרון בסיוע הסתדרות הנוער העובד והלומד. בשנת 2018 נרשמה עלייה של 6% מהשנה שקדמה בסכום הכסף שהוחזר לבני הנוער והצעירים - 1,258,978 ש"ח.

73% עליה במקרי הטיפול הנפתרים במסגרת הוועדות הפריטטיות לפתרון בעיות בהסכמים הקיבוציים. עליה זו נובעת מהגדלת מספר המדריכים במקומות העבודה שתחת הסכמים קיבוציים בשנה החולפת יחד עם שותפות ארוכת שנים בין עובדים למעסיקים, אשר מניבה פתרונות מהירים וחינוכיים.

776 שיא במספר הנערות שנאבקות על זכויותיהן בעבודה. 776 מקרי טיפול שנפתחו לנערות בשנת 2018 אשר מהווים 48% מסך מקרי הטיפול. **זהו הנתון הגבוה ביותר בעשור האחרון** בו ממוצע התלונות על ידי נערות עומד על 42% מסך מקרי הטיפול.

80% מסך מקרי הטיפול סעיפי הפגיעה המרכזיים הם סעיפי השכר. מדובר על הלנת שכר, הפרשי שכר, תשלום שכר מינימום, תלושים וכדומה. נתון זה דומה לאורך העשור האחרון, והוא חמור במיוחד כשמדובר בבני נוער עובדים שמרביתם לא משתכרים יותר משכר המינימום.

48% עליה במספר ההתראות שניתנו על ידי מנהל ההסדרה והאכיפה במשרד העבודה בשנת 2018 (345 לעומת 233 בשנה שקדמה) ועליה במספר העיצומים (18 לעומת 14 בשנה שקדמה). נרשמה גם **עלייה של מאות אחוזים בסכום הקנסות שהוטלו** - **2,862,720 ₪** לעומת 590,880 ₪ בשנה שקדמה.

45% מסך מקרי הטיפול הם בענף המסעדות ובתי הקפה (23%), ענף המזון המהיר (12% - ללא מאוגדים), ואולמות אירועים וחברות קייטרינג (10%). אלה הם גם שלושת הענפים המובילים בהעסקת בני נוער וצעירים המהווים 24% משוק העבודה לנוער, זאת על פי סקר 'הנוער העובד'. ניתן לראות, כי סך מקרי הטיפול בענפים אלה גדול מחלקם בשוק העבודה לבני נוער, זאת מכיוון **שבעשור האחרון הסתדרות הנוער העובד והלומד מתמקדת בענפים אלה** בהעלאת המודעות לזכויות העובדים.

126 מקרי טיפול, מתוך מאות פניות, נפתחו בשנת 2018 בעקבות מערכת הבחירות לרשויות המקומיות. הסתדרות הנוער העובד והלומד נערכת, לאחר כל מערכת בחירות, **למאות בני נוער שהועסקו על ידי רשימות, מפלגות ומועמדים - נבחרי ציבור - אשר מרשים לעצמם שלא לשלם לבני הנוער לאחר שמערכת הבחירות מסתיימת**. אנו צופים עלייה נוספת ב- 2019 מכיוון שמערכת הבחירות לרשויות המקומיות הסתיימה בסוף 2018 ותלונות נוספות הגיעו כבר ב-2019, בנוסף התקיימה מערכת הבחירות לכנסת ה-21 אשר סביר שגם היא תביא תלונות נוספות בשנה זו.

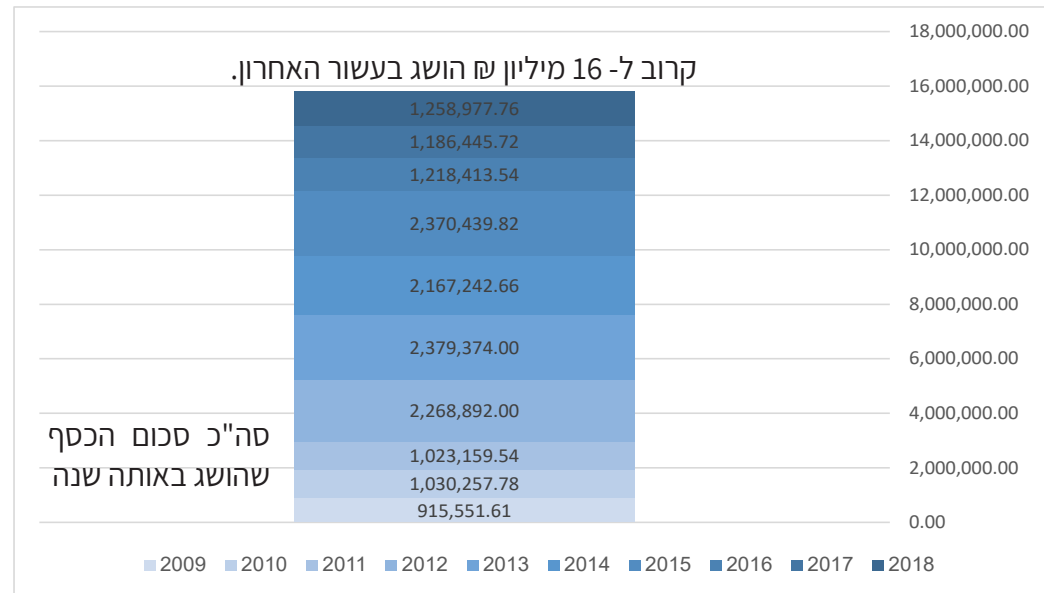
²"מקרי טיפול": פניות או תלונות של בני נוער וצעירים, בהן מצאנו שנעשתה פגיעה או התקיים ניצול שבעקבותיהם הפונה החליט כי הוא מעוניין לקבל את עזרתנו. בפניות אלה נדרש, מעבר לבחינת המקרה, סיוע וליווי פרטני מעמיק יותר הכולל בדיקת נתוני העבודה של הנער, יצירת קשר עם המעסיק וסיוע בשלבים השונים בדרך לתיקון הזכויות שנפגעו. פניות אלה מכונות "מקרי טיפול", כשמתוך מקרי הטיפול חלק אינם מצליחים להיפתר בפנייה למעסיק, ואנו נאלצים לפנות לבית הדין לעבודה על מנת שייתן סעד להשיב את הזכויות שנגזלו מאותה נערה או אותו צעיר שנפגעו על ידי המעסיק.

ניתוח נתוני הליווי והסיוע המשפטי לבני נוער וצעירים עובדים

פרק זה מציג את ניתוח הנתונים והמסקנות של פעולות הליווי והסיוע המשפטי לשנת 2018 בהשוואה לשנים קודמות ובהתייחס לסקר 'הנוער העובד'.

כל הנתונים המופיעים בפרק זה מבוססים על פניות שהתקבלו בהסתדרות הנוער העובד והלומד, ועל מקרי טיפול ותיקי תביעה שנפתחו בעקבותיהם, ואין בהם בכדי להצביע על כלל היקפי הניצול בעולם עבודת בני הנוער והצעירים בישראל בהכרח. חשוב להדגיש כי אנו, בהסתדרות הנוער העובד והלומד, רואים בפעולת הליווי והסיוע המשפטי פעולה חינוכית ממעלה ראשונה, ואין באפשרותנו לאמוד פעולה זו רק על ידי ניתוח הנתונים. המפגש עם בני נוער וצעירים חייב, לתפיסתנו, להיות מפגש מעצים שמאפשר לעובד הצעיר להכיר בערכו ולהיאבק על זכויותיו.

תרשים 1: ריכוז סכומי הכסף שהושגו למען בני נוער וצעירים בעשור האחרון

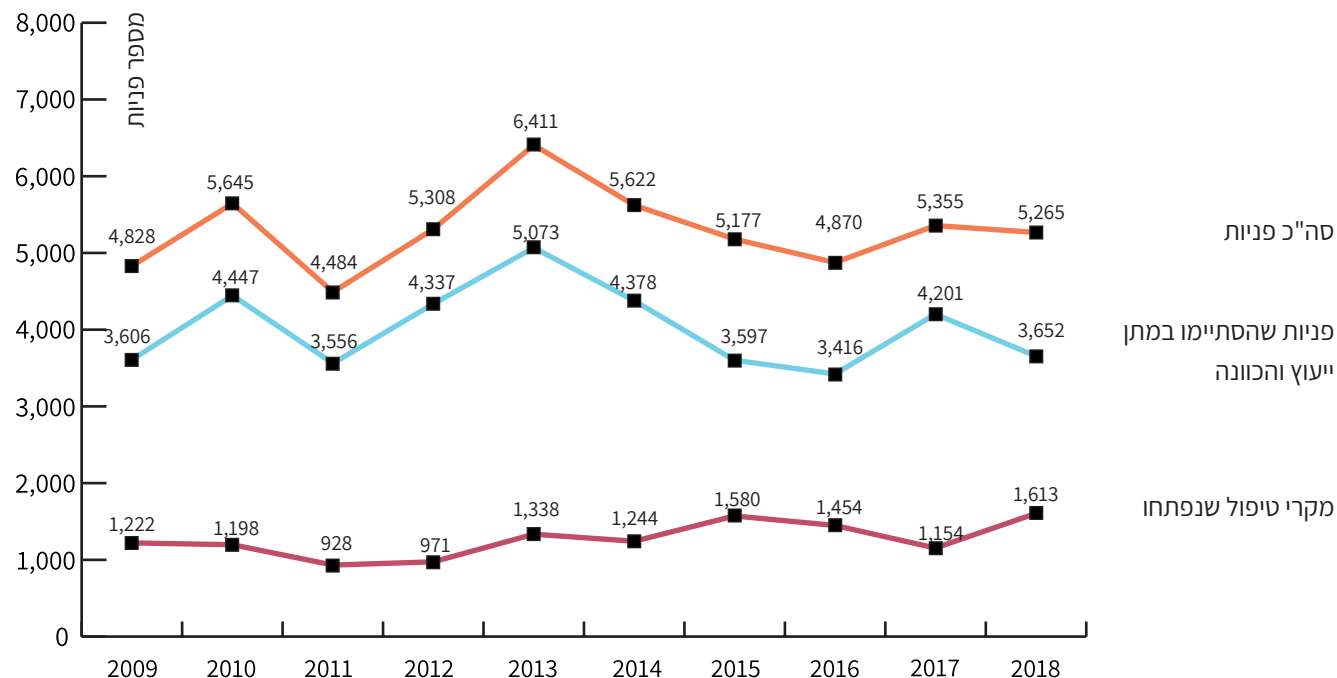

כפי שמוצג בתרשים 1, סכום הכסף שהושג בשנת 2018 בעבור בני הנוער והצעירים שפנו להסתדרות הנוער העובד והלומד עומד על סך 1,258,977.56 ₪. יחד עם סכום זה, בעשור האחרון הושגו בעבור בני הנוער והצעירים קרוב ל- 16 מיליון ש"ח.

יחד עם זאת, יש לציין כי, מניתוח דפוסי העסקת בני הנוער, על פי סקר 'הנוער העובד', שלפי תוצאותיו כ-220,000 בני נוער עובדים במהלך שנה אחת בישראל, ויחד עם הסכומים אותם השבנו בעשור האחרון, אנחנו מסיקים כי סכומי הכסף אשר נגזלים בכל שנה מבני הנוער גדולים משמעותית מסכומי הכסף אותם אנחנו מצליחים להשיב.

תרשים 2: ריכוז נתוני כלל הפניות, ומתוכן הפניות שהסתיימו במתן ייעוץ והכוונה, והפניות שנפתחו מתוכן מקרי טיפול בעשור האחרון

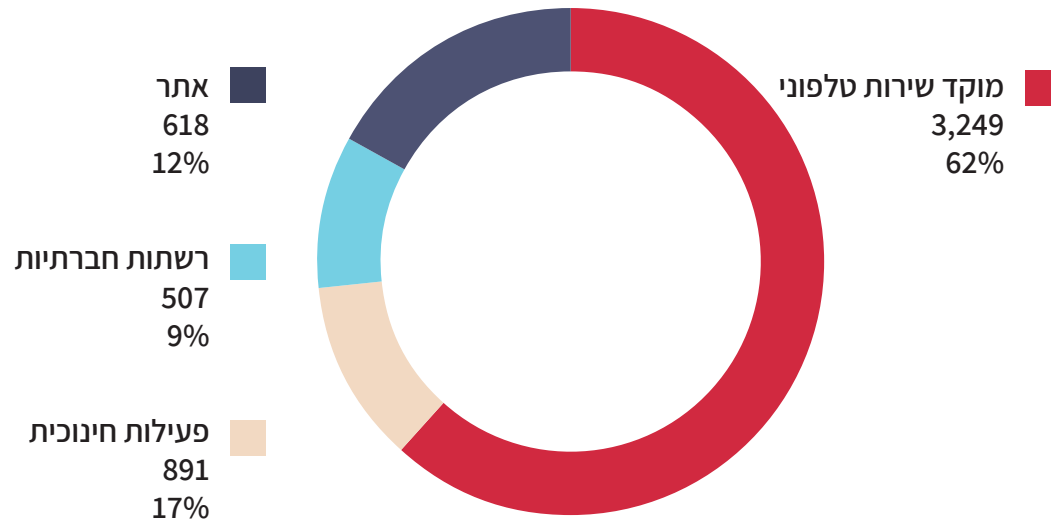
הנפתחים. בנוסף, ניתן לראות כי ב-2018 מספר הפניות נשמר בהתייחס לממוצע בעשור האחרון, אך מספר מקרי הטיפול עלה ב-7% מהממוצע.

כפי שמוצג בתרשים 2 ובלוח 1 שנמצא בעמוד הבא, בשנת 2018 התקבלו 5,265 פניות מבני נוער וצעירים בבקשה לסיוע ולייעוץ וליווי בתחום עבודתם. מתוך הפניות שהתקבלו נפתחו 1,613 מקרי טיפול ו-3,652 הסתיימו במתן ייעוץ והכוונה. ניתן לראות כי לאורך העשור האחרון ישנה מגמה ברורה של עלייה במספר מקרי הטיפול

לוח 1: ממוצע פניות ומקרי טיפול שנפתחו בעשור האחרון והשוואתן לנתוני 2018

ממוצע בעשור האחרון 2009-2018	אחוז חלוקת הפניות על פי הממוצע	נתוני 2018	אחוז חלוקת הפניות על פי נתוני 2018
סה"כ פניות	5,297	100%	5,265
פניות שהסתיימו במתן ייעוץ והכוונה	4,026	76%	3,652
מקרי הטיפול שנפתחו מתוך הפניות	1,270	24%	1,613

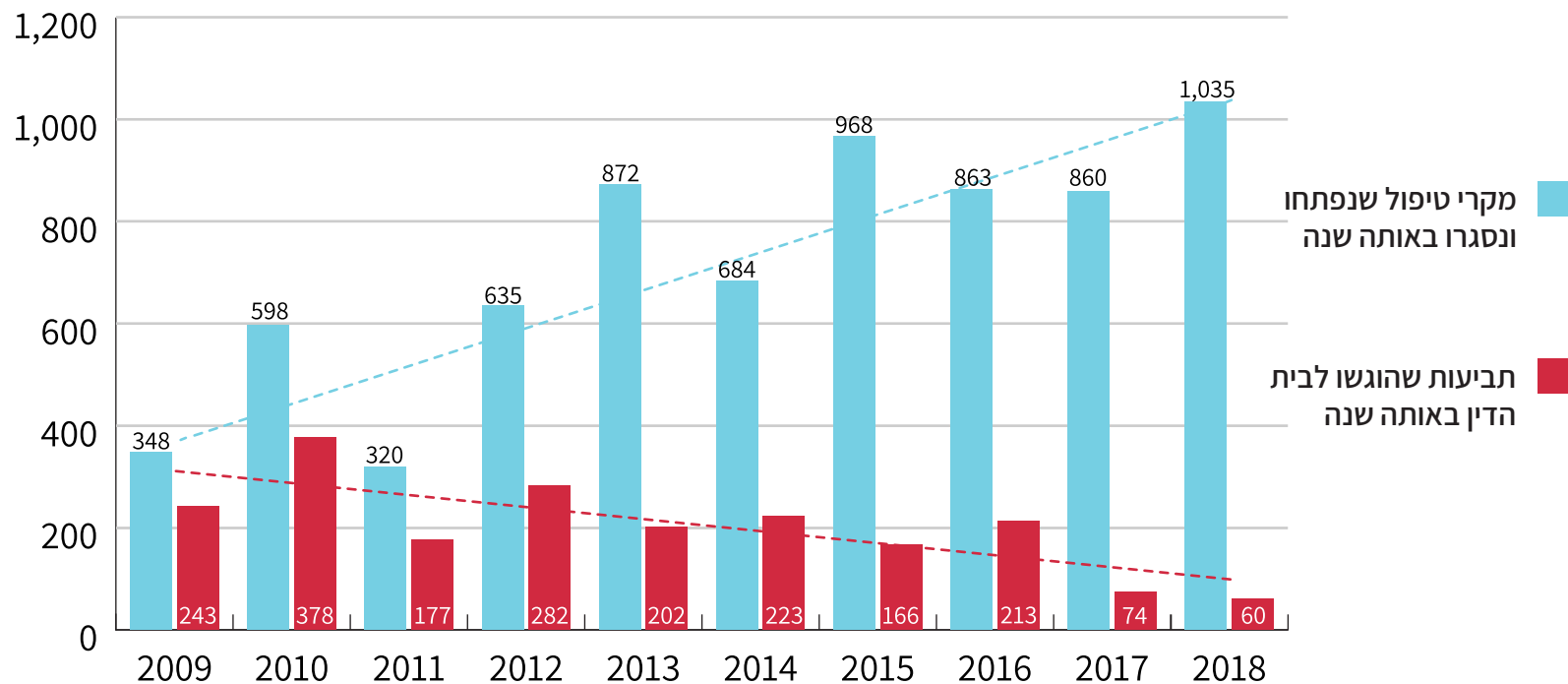
תרשים 3: הערוצים דרכם התקבלו הפניות בשנת 2018

כפי שניתן לראות מתרשים 3, מוקד השירות הטלפוני 1121*, הוא הערוץ שדרכו התקבלו מספר הפניות הגדול יותר לשנת 2018 עם 62% מהפניות. לאחריו, 17% מתקבלות מהפעילויות החינוכיות שמתקיימת לאורך השנה ברחבי הארץ, 12% מאתר minimum.org.il, ו-9% מהרשתות החברתיות. חשוב לציין כי אתר minimum.org.il הוא אחד ממקורות המידע העיקריים של בני הנוער והצעירים לקבלת מידע בדבר זכויותיהם, ומקור החשיפה הגדול ביותר של הסתדרות הנוער העובד והלומד. ככתובת לבני נוער וצעירים בעולם העבודה. בשנת 2018 נרשמו למעלה מ-215 אלף כניסות לאתר על ידי למעלה מ-172 אלף משתמשים ייחודיים.

תרשים 4: ריכוז נתוני הגשת תביעות בשנת 2018 והשוואתם לשנים קודמות

תביעה בבית הדין, דבר שגם מבחינת המעסיק וגם מבחינת הנער/ה כדאיים. על פי מחקר שערך עו"ד גל גורודיסקי ב-2016, שהתפרסם בעיתון "גלובס"³, הזמן הממוצע שבו מנוהלות תביעות עובדים בבתי הדין לעבודה הוא שנתיים וחצי, נתון שיש לו משקל כבד כשהדברים אמורים בבני נוער וצעירים, אשר מבחינתם שנה בעולם העבודה ובכלל היא פרק זמן ממושך.

כפי שניתן לראות בתרשים 4, ישנה מגמת עלייה לאורך העשור האחרון במקרי הטיפול שנפתחו ונסגרו באותה שנה. לעומת זאת, ניתן לראות, כי במקביל ישנה מגמת ירידה לאורך העשור האחרון במספר מקרי הטיפול בהם הוגשו תביעות לבית הדין לעבודה. נתונים אלה מראים על עלייה בסגירת מקרי טיפול של בני נוער וצעירים במהירות וביעילות עם המעסיקים וניסיון לא להגיע לכדי

³ "בתי הדין לעבודה, תמונת מצב: זה הפיצוי הממוצע לעובדים", חן מענית, 06.07.2017

לוח 2: פילוחים דמוגרפים של מקרי הטיפול שנפתחו בשנת 2018 והשוואתם לשנים קודמות

פילוח לפי לאום				פילוח לפי מגדר				
שנים	נערים	אחוז	נערות	אחוז	יהודים	אחוז	בני לאומים אחרים	אחוז
2015	855	54%	725	46%	1,456	92%	124	8%
2016	861	60%	593	40%	1,406	97%	48	3%
2017	669	58%	485	42%	1,118	97%	36	3%
2018	837	52%	776	48%	1,596	97%	44	3%
ממוצע	723	57%	547	43%	1,129	88%	144	12%

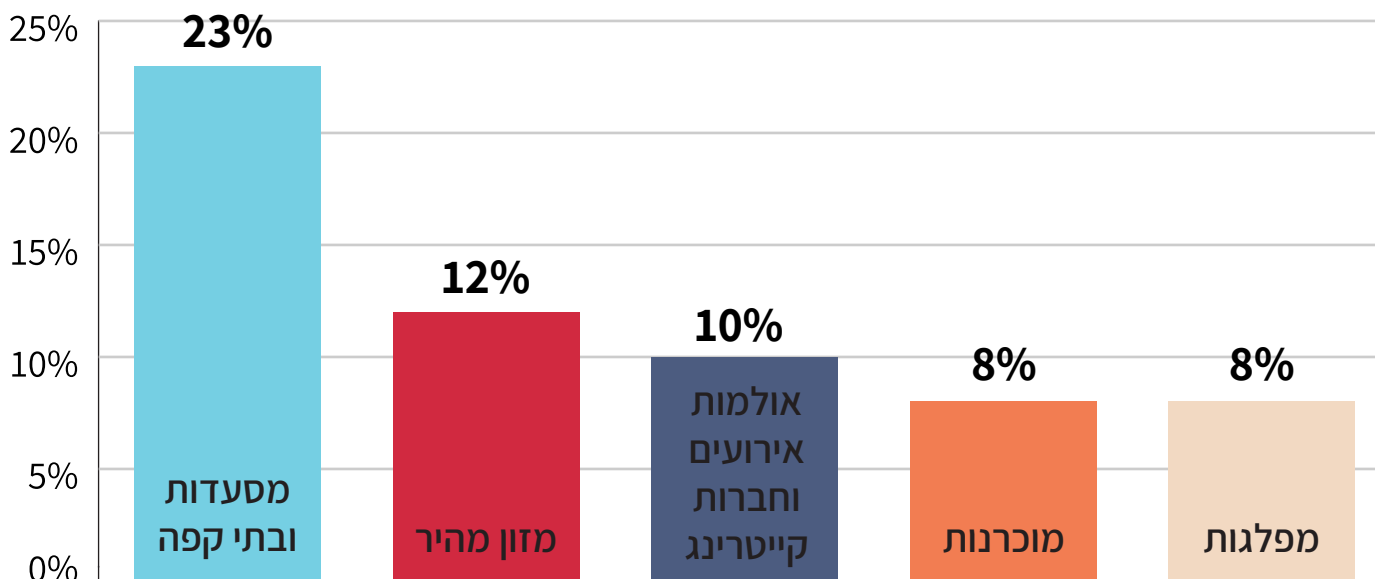
מספר התלונות המגיעות מהן. דוגמה לכך היא קמפיין "עצמאית" המיועד לנערות שהשקנו השנה לכבוד יום האישה הבינלאומי. עוד ניתן לראות בלוח 2, כי אחוז מקרי הטיפול בקרב האוכלוסייה הלא יהודית נמוך. בהסתדרות הנוער העובד והלומד נערכים להגדלת הפעילות בקרב האוכלוסייה הלא יהודית ומקווים כי בשנים הקרובות תהיה עליה בכמות המתלוננים בני הלאומים האחרים.

ניתן לראות בלוח 2, כי אחוז הנערות המתלוננות עלה מאשתקד (48% מסך המקרים שנפתחו), והוא הגדול ביותר בעשור האחרון. אנחנו מקווים לראות עליה נוספת בשנים הקרובות. יש לציין, כי על פי סקר 'הנוער העובד', 64% מכלל הנערות בגילאי 14-18 במדינת ישראל משתתפות בשוק העבודה לעומת 60% מהנערים באותם הגילאים. בהסתדרות הנוער העובד והלומד פועלים להגדלת המודעות בקרב נערות לעמידה על המגיע להן ובכך להגדיל את

חלוקה לענפים

תרשים 5: אחוז מקרי הטיפול בענפים המובלים מסך מקרי הטיפול שנפתחו בשנת 2018

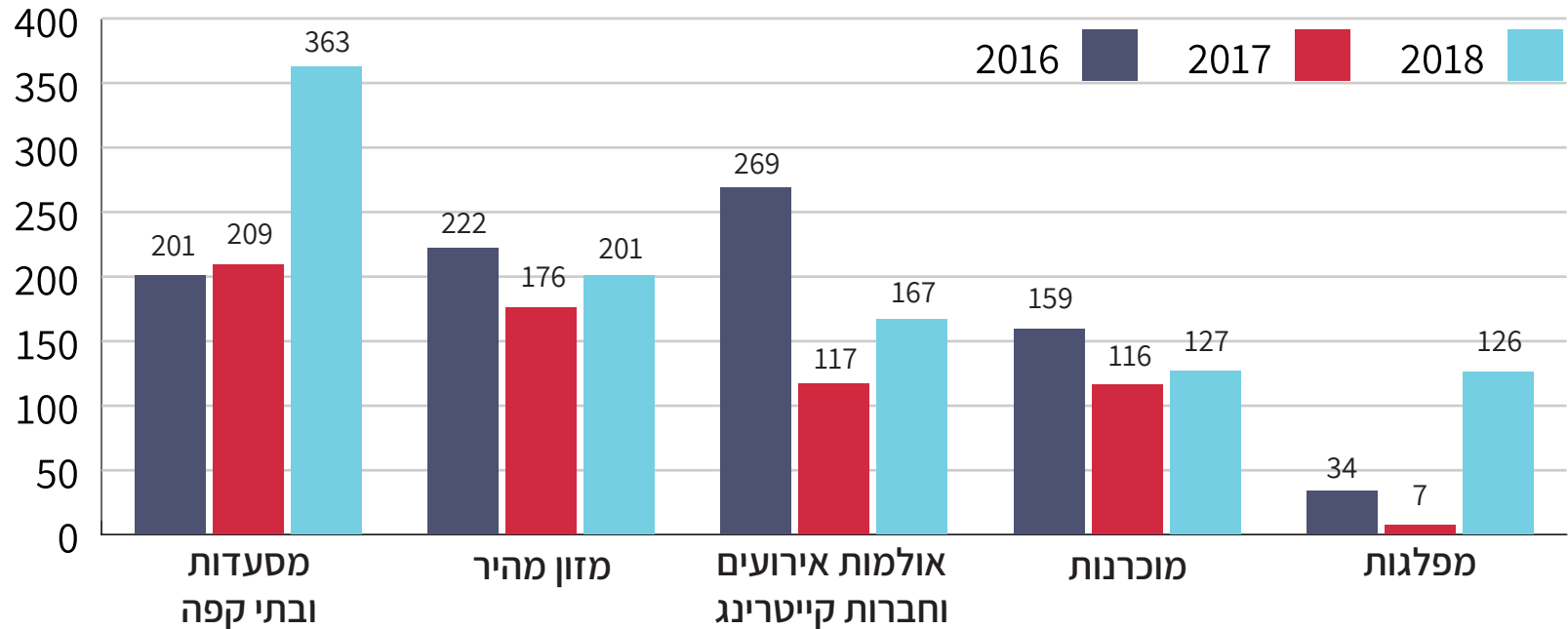

כמו כן, ניתן לראות בתרשים 6, שישנה עלייה משמעותית במספר מקרי הטיפול בענף המסעדות ובתי הקפה מהשנים הקודמות, זאת עקב השינויים בענף בעקבות 'הלכת הטיפים' והקמת ארגון המלצרים בהסתדרות הנוער העובד והלומד.

בנוסף, בשנת 2018 התקיימה מערכת בחירות לרשויות המקומיות. הסתדרות הנוער העובד והלומד נערכת לאחר כל מערכת בחירות לקבלת מאות פניות מבני נוער שהועסקו על ידי רשימות, מפלגות

כפי שניתן לראות בתרשים 5 ובתרשים 6, שלושת הענפים המובילים במספר מקרי הטיפול הם ענף המסעדות ובתי הקפה, ענף המזון המהיר וענף אולמות האירועים וחברות הקייטרינג עם 45% מסך מקרי הטיפול. נתון זה גדול מחלקם של ענפים אלו בשוק העבודה לנוער (על פי סקר 'הנוער העובד' 24% מבני הנוער המשתתפים בשוק העבודה עובדים בענפים אלו) מכיוון והסתדרות הנוער העובד והלומד משקיעה בשנים האחרונות את מירב מאמציה בענפים אלו.

תרשים 6: פילוח מקרי הטיפול בענפים המובילים משנת 2018 והשוואתה לשנים קודמות

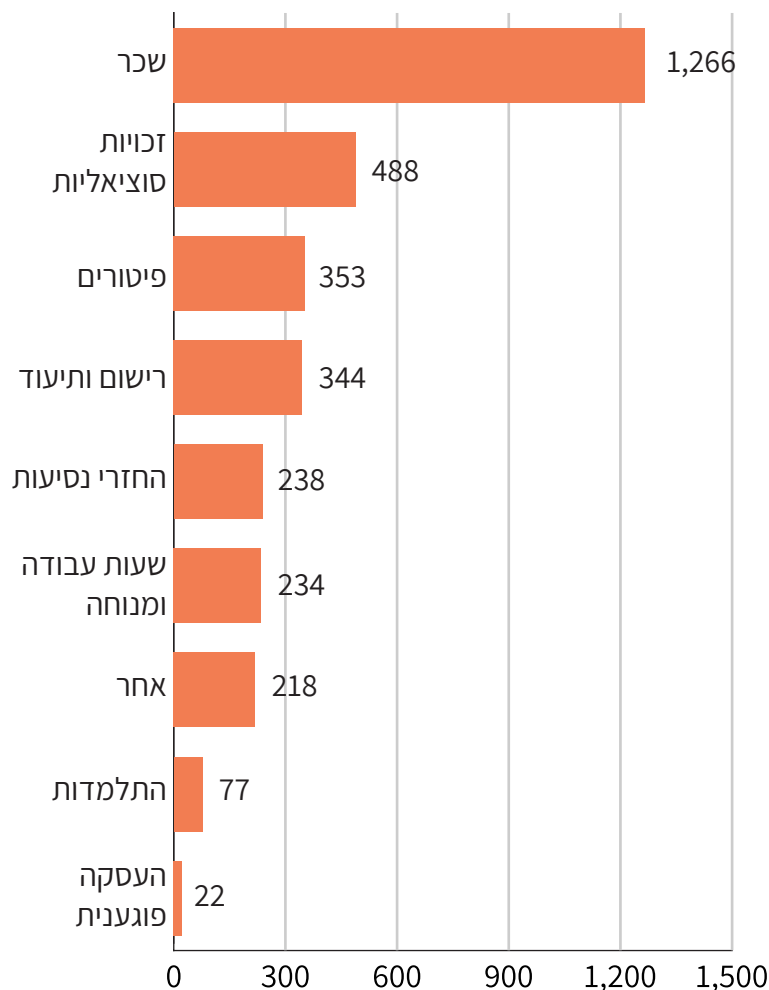

הפרט הפריטטיות בענף המזון המהיר המאוגד. רוב הפניות הן פניות העוסקות ביישום ההסכם הקיבוצי ובפניות של עובדות ועובדים בזמן עבודתם או מיד לאחריה ורובן נפתרו עוד במהלך שנת 2018, מבלי להידרש להליכים משפטיים.

ומועמדים – נבחר ציבור – אשר מרשים לעצמם שלא לשלם לבני הנוער שהועסקו על ידם לאחר שמערכת הבחירות מסתיימת. אנו צופים עלייה נוספת ב- 2019 מכיוון שמערכת הבחירות לרשויות המקומיות הסתיימה בסוף 2018 ותלונות נוספות הגיעו כבר ב-2019. בנוסף התקיימה מערכת הבחירות לכנסת ה-21 אשר גם היא עלולה להביא תלונות נוספות בשנה זו. חשוב לציין כי 316 פניות נוספות (20% מהמקרים) טופלו בוועדות

תרשים 7: פילוח מקרי הטיפול לפי סעיפי התלונה בשנת 2018⁴

כפי שניתן לראות מתרשים 7, עיקר התלונות במקרי הטיפול של הפונים אלינו עוסקים בתחום השכר: 1,266 מקרים מתוך 1,613 מקרי טיפול שה"כ בהם חלק מסעיפי התלונה הם בתחום השכר, המהווים קרוב ל- 80% ממקרי הטיפול. נתון זה דומה לנתון המקביל לאורך העשור האחרון, והוא חמור במיוחד כשמדובר בבני נוער עובדים שמרביתם לא משתכרים יותר משכר המינימום.

אחרי הפרות השכר נמצאים סעיפי הפרות הזכויות הסוציאליות, כגון תשלום עבור ימי חופשה שנתית, דמי מחלה, דמי הבראה, פיצויי פיטורים ועוד.

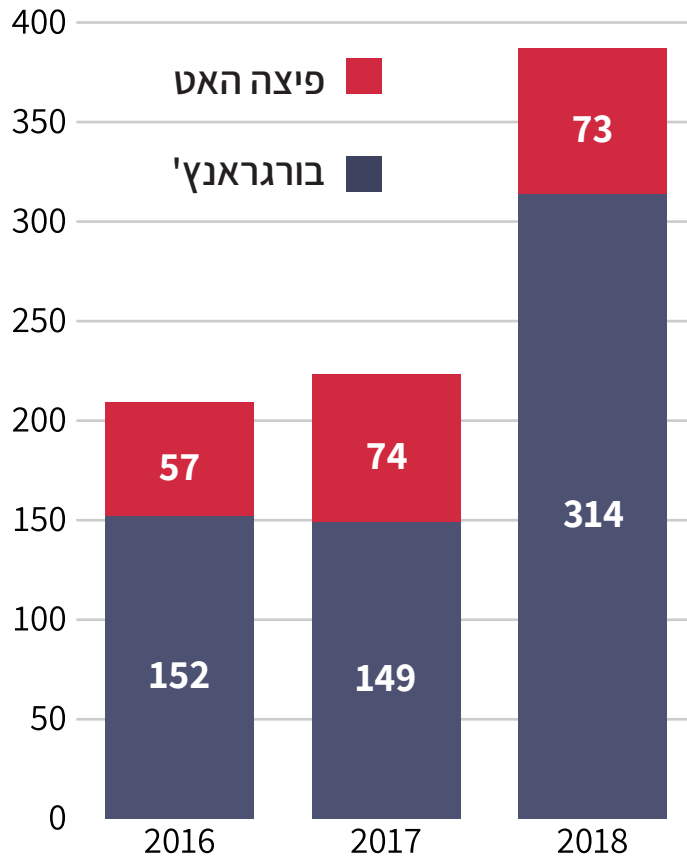
גם השנה הסעיפים העוסקים בפיטורי עובדים – פיטורים שלא כדין, פיטורים בהיעדר שימוע, הלנת פיצויי פיטורים וכו' – הינם סעיפים שכיחים. בשנים האחרונות פניות רבות שמגיעות להסתדרות הנוער העובד והלומד מצד בני נוער עוסקות באופן סיום העסקתם – מסרונים, הוצאה מקבוצת העובדים באפליקציית הוואטסאפ ואי תשלום פיצויי פיטורים גם למתגייסים או היוצאים לשנות שירות ומסלולי השירות הלאומי והאזרחי הזכאים.

גם בסעיף "רישום ותיעוד", הכולל אי מתן הודעה לעובד ותלושי שכר והפקת תלושי שכר לא תקינים, ניתן לראות הפרות רבות. זהו סעיף חשוב מכיוון ופעמים רבות אי מסירת המסמכים מחביאה מאחוריה גם פגיעה בזכויות הסוציאליות של העובדים. הסתדרות הנוער העובד והלומד רואה חשיבות רבה בחינוך בני הנוער, כבר מעבודתם הראשונה, לשמירת המסמכים מעבודתם במטרה לוודא כי זכויותיהם נשמרות.

⁴חשוב לציין כי תלונות רבות כוללות יותר מסעיף אחד ולעיתים אף ארבעה וחמישה סעיפים שונים, ולכן סך סעיפי התלונה המוצג לעיל גבוה ממס' מקרי הטיפול.

נתוני פעילות בהסכמים הקיבוציים בענף המזון המהיר

תרשים 8: מספרי הפניות לוועדות הפריטטיות לפתרון בעיות בהסכמים הקיבוציים בענף המזון המהיר

כפי שניתן לראות בתרשים 8, השנה נרשם גידול נוסף במספר הפניות המטופלות באמצעות הוועדות הפריטטיות לפתרון בעיות בענף המזון המהיר. כפי שתיארנו בהרחבה בדוחות הקודמים, כחלק מההסכמים הקיבוציים בענף המזון המהיר (בורגראנץ' ופיצה האט) הוחלט על הקמת ועדות פריטטיות לפתרון בעיות. מדובר במנגנון לפתרון בעיות באמצעות פנייה של נציגי ההתאגדות ו-וועדי העובדים. הדיאלוג המבוסס על אמון בין הצדדים וכן הפעולה השוטפת, תורמים רבות לפתרון מהיר, צודק וברוח טובה, אשר מבסס ומגביר את האמון ואת תחושת השותפות בין העובדים לרשתות. בנוסף, הסתדרות הנוער העובד והלומד הגדילה השנה את מספר המדריכים במקומות העבודה המאוגדים.

387 מקרים נפתרו במהלך השנה בוועדות הפריטטיות לצד נושאים כגון הפרשי שכר ותיקון טעויות רישום – מקרים במהלכם הושבו 381,693.54 ש"ח לבני הנוער – עלייה משמעותית של כ-140% לעומת שנת 2017. בוועדות דנים גם בסוגיות שאינן כספיות גרידא אשר נוגעות ביישום סעיפים שונים מההסכמים.

נתוני פעילות מנהל ההסדרה והאכיפה במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

מנהל ההסדרה והאכיפה מרכז תחתיו את כל הסמכויות להסדרה ולאכיפה של חוקי העבודה במדינת ישראל. המנהל אמון על אכיפת חוקי עבודה וכן על מתן רישיונות והיתרים בהתאם להוראות חוקי העבודה השונים. אנו בהסתדרות הנוער העובד והלומד פועלים בשיתוף פעולה מצוין עם יחידת האכיפה של משרד הכלכלה ואף מעבירים מידע בדבר מקומות עבודה אשר חשודים בניצול בני נוער וצעירים בעבודה כדי שיופעלו נגדם כלי אכיפה נוספים.

לוח 3: אכיפת חוקי העבודה במקרי נוער

מספר ההתראות במסלול המנהלי	2014	2015	2016	2017	2018	אחוז עלייה מ- 2017
מספר העיצומים שהוטלו במסלול המנהלי	21	14	12	14	18	129%
מספר כתבי האישום שהוגשו במסלול הפלילי	5	4	6	3	2	66%
סה"כ קנסות במסלול המנהלי	1,440,170	377,877	1,536,286	590,880	2,862,720	484%

בטיחותם וחייהם. אנחנו שמחים לראות כי מנהל ההסדרה והאכיפה שותף למאמצנו למיגורה.

ממנהל ההסדרה והאכיפה נמסר בתגובה:

"לתעסוקת בני נוער ישנה חשיבות ערכית, כלכלית וחברתית. שילוב של בני נוער בעולם התעסוקה הוא אינטרס משותף של העובדים, המעסיקים והמדינה. משכך ימשיך המנהל בשיתוף הנוער העובד והלומד לאכוף את זכויות בני הנוער ולהבטיח שתהיה לבני הנוער חוויה תעסוקתית הוגנת ומשמעותית. מעסיקים שלא יקפידו על קיום הוראות החוק יענשו."

לשמחתנו ניתן לראות, גם השנה, עלייה לעומת השנה הקודמת במספר ההתראות (345 לעומת 233), העיצומים (18 לעומת 14) וגובה הקנסות (2,862,720 ₪ לעומת 590,880 ₪) שהוטלו על ידי מנהל ההסדרה והאכיפה בשנת 2018.

בנוסף, מירב ההתראות ניתנו בעקבות העסקת בני נוער בלילה ללא היתר או בניגוד לתנאי המנהל (122 התראות, וקנסות בגובה 1,693,440 ₪) – אנו רואים חשיבות רבה בנושא זה והסתדרות הנוער העובד והלומד שמה עליו דגש בפעילותה. פעמים רבות העסקת בני הנוער בשעות הלילה מלווה בהפקרתם מחוץ מקומות העבודה בשעות בהן אין תחבורה ציבורית פעילה – תופעה המסכנת את

מסקנות:

- בעשור האחרון הוחזרו לבני נוער וצעירים קרוב ל-16 מיליון ש"ב בסיוע הסתדרות הנוער העובד והלומד. עם זאת, אנחנו מסיקים כי סכומי הכסף אשר נגזלים בכל שנה מבני הנוער באי תשלום שכר או בפגיעה בזכויות גדולים משמעותית מסכומי הכסף אותם אנחנו מצליחים להשיב.
- נרשמה עלייה במקרי הטיפול הנפתחים לאורך העשור האחרון מול שמירה על מספר הפניות. עלייה זו מראה על שיפור בתהליכי העבודה של הסתדרות הנוער העובד והלומד.
- ישנה מגמת עלייה בעשור האחרון בסגירת מקרי טיפול של בני נוער וצעירים במהירות וביעילות תוך שיתוף פעולה עם המעסיקים ופחות מקרי טיפול המגיעים לכדי תביעה בבית הדין. מגמה זו מקצרת את הזמן מרגע הפניה ועד קבלת הכסף שמגיע לפונים.
- הפעילות בקרב אוכלוסיית המלצרים גדלה משמעותית. ארגון המלצרים מצליח לתת מענה משמעותי בשוק עבודה משתנה.
- העלייה באחוז הנערות הפונות מצביעה על כך שנערות וצעירות בעולם העבודה מודעות יותר לזכויותיהן ומוכנות לפעול כדי להיאבק על זכויות אלו.
- ישנה עלייה במקרי הפרט המטופלים במסגרת הוועדות הפריטטיות לפתרון בעיות בענף המזון המהיר. עלייה זו באה

בעקבות ההשקעה של הסתדרות הנוער העובד והלומד במדריכים נוספים בהתאגדויות אלה. בעצם קיומן של הוועדות הפריטטיות הן מוכיחות כי שותפות בין העובדים למעסיקיהם יכולה לתת מענה מהיר וחינוכי גם בענפים המזוהים עם בני נוער וצעירים ומאופיינים בתחלופה גבוהה של עובדים.

- לשמחתנו ראינו עלייה משמעותית בפעילותו של מנהל ההסדרה והאכיפה, זרוע האכיפה של מדינת ישראל. שילוב ידיים בין גורמי האכיפה שמפעיל מנהל ההסדרה והאכיפה לבין מאמצי הסיוע, האכיפה האזרחית וההתאגדות שמפעילה הסתדרות הנוער העובד והלומד הוא משמעותי ביכולת לצמצם את ניצול בני הנוער והצעירים בעבודה.

שתי נקודות מעיבות על מסקנות הפרק:

- סעיפי התלונה מראים גם השנה כי בני הנוער והצעירים הם אחת האוכלוסיות הפגיעות ביותר בשוק העבודה, וכי אוכלוסייה זו סובלת מפגיעה בזכויות הבסיסיות ביותר – הזכויות לשכר הוגן ותשלומם במועד.
- פניות רבות מבני נוער שהועסקו על ידי מפלגות ורשימות במערכת הבחירות לרשויות המקומיות מצביעות על כך שנבחרי ציבור מסוימים המבקשים את אמון הציבור ובאים לשרת אותו, מנצלים ניצול ציני את בני הנוער והצעירים שעבדו בקמפיין הבחירות שלהם.

סקירת פעילויות החינוך וההסברה בהסתדרות הנוער העובד והלומד

פעילות החינוך וההסברה, בקרב בני ובנות הנוער והצעירים בישראל, מתקיימת ברחבי הארץ ומתבצעת במגוון דרכים: פעילות חינוכית בקני התנועה וסניפיה; התאגדויות נוער תחת הסכמי עבודה קיבוציים; הכשרות מקצועיות בסניפים ובקינים; הפקת ירידי תעסוקה הוגנים לנוער; פעילות בבתי ספר; פרסומים ברשתות החברתיות ובאתר האינטרנט. אנו רואים חשיבות רבה במתן כלים לבני הנוער והצעירים בהתמודדות עם עולם העבודה בכלל וכלים למניעת ניצול בפרט. המדריכים נסמכים על חמישה עקרונות מרכזיים בפעילות: ערך העבודה, ידע=כוח, שוויון ערך האדם, מאבק בניצול בני נוער וצעירים ואחריות חברתית. להלן סקירת הפעילות לשנת 2018.

פעולות הסברה וסיוע:

הרצאות:

בהסתדרות הנוער העובד והלומד עורכים הרצאות בפני בני נוער וצעירים על הזכויות המגיעות להם ומכינים אותם לכניסה לעולם העבודה. ההרצאות מותאמות ומונגשות לבני הנוער. דרך סיפורים אישיים של בני גילם שנוצלו במקום עבודתם ובחרו להתאגד ולעמוד על זכויותיהם לומדים התלמידים את זכויותיהם ומקבלים כלים להתמודדות עם עולם העבודה ועם תופעות הניצול הקיימות בו. בשנת 2018 הועברו מאות הרצאות ברחבי הארץ: בבתי ספר תיכוניים, במועדוני נוער ומרכזי צעירים, בהשתלמויות מדריכים ומנחי קבוצות, במוקדי הפעילות של הנוער העובד והלומד ועוד.

אתר "minimum.org.il" ופעילות ברשתות החברתיות:

אתר "minimum.org.il" של הסתדרות הנוער העובד והלומד הינו האתר המקיף ביותר לזכויות בני נוער וצעירים בעבודה. האתר מנגיש את חוקי העבודה לבני הנוער, מאגד בתוכו שאלות ותשובות המגיעות

לאתר, כתבות מהעיתונות, חומרי הסברה ועוד. האתר מתעדכן תדיר והנגשת המידע בדבר הזכויות מופיעה גם בשפה הערבית והרוסית. בקרוב יושק אתר מחודש.

בשנת 2018 נרשמו מעל 215 אלף כניסות לאתר על ידי 172 אלף משתמשים ייחודיים.

בנוסף לאתר, קיימת פעילות נרחבת ברשתות החברתיות שמגיעה להמוני בני נוער וצעירים, שם מנוהלים קמפיינים רבים בתחום ההסברה ובני נוער רבים פונים דרכן לשאלות והתייעצויות.

מוקד שירות טלפוני לנערים וצעירים עובדים - 1121*:

מוקד השירות, הפועל 24 שעות ביממה כל השנה, נותן לבני הנוער והצעירים מענה אנושי מהיר בו הם יכולים להגיש תלונה או לשאול שאלה שתועבר לטיפול מידי לאחד ממדריכי האיגוד המקצועי בנוער העובד והלומד באזור מגוריהם.

בשנת 2018 השאירו במוקד מעל 3,200 פניות.

פעילות חינוכית ותרבותית לנוער עובד מאוגד

קן ההבראה - הקרן לחינוך ותרבות לנוער העובד:

כיום מאוגדים בהסתדרות הנוער העובד והלומד מאות בני נוער שלומדים ועובדים במסגרת חוק החניכות⁵ בבתי ספר המקצועיים של צה"ל, התעשייה האווירית ומשטרת ישראל. במסגרת ההתאגדות החניכים נהנים מהסכם קיבוצי המשפר את תנאי העבודה, ומאפשר להם להשתתף בפעילות חינוכית ותרבותית: טיולי הבראה, סמינר אדם ועבודה, ימי הכשרה ועוד. בנוסף, הסתדרות הנוער העובד והלומד פועלת בבתי ספר מקצועיים שלא במסגרת ההסכמים הקיבוציים, לכל אורך השנה, בליווי ובהדרכת התלמידים בעולם העבודה, וביצירת קבוצות הנהגה מובילות בבתי הספר.

טקס "החניך והחונך המצטיין":

טקס "החניך והחונך המצטיין" הוא טקס מסורתי של הנוער העובד והלומד שמתקיים מזה שלושים שנה לחניכי חוק החניכות. הטקס מתקיים בשיתוף עם משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, רשתות בתי הספר המקצועיים, ארגוני המעסיקים והרשויות המקומיות. הטקס נועד לציין לטובה את החניכים המצטיינים בעבודתם ואת המעסיקים החונכים של החניכים, שמשקיעים מזמנם וממרחם לחנך את דור העתיד של המקצוע בו הם עוסקים.

ליווי וסיוע פרטני:

כל נערה ונער, צעיר וצעירה, יכולים לפנות ולקבל עזרה וסיוע בתחום העבודה. חלק מאותם פונים מעוניינים לקבל מענה לשאלות או לקבל מידע כללי, חלק פונים לבקשת סיוע נקודתי או ייעוץ וחלק אף פונים במטרה לבקש עזרה לפעול נגד מעסיק שניצל אותם.

גם פעולת הסיוע המשפטי אשר לעיתים מסתיימת בבית הדין לעבודה מהווה המשך של תהליך חינוכי ומחנך: החינוך – של הנערה או הצעיר הפונה, כמו גם של המעסיק ואף של משפחתו של אותו נער – היא פעולה חשובה ומרכזית.

כמובן שהפעילות בשדה המשפטי, החל משלב בחינת המקרה וחישוב זכויותיו של המתלונן, דרך הפניה למעסיק ועד לשלב ניהול התביעה מתבצעת בצורה מקצועית ומכובדת.

דרך זו, המשלבת את הפעולה המקצועית-משפטית ואת הפעולה החינוכית, נועדה להקנות לבני הנוער והצעירים את ההכרה בערכם, את ערכי העבודה, האחריות והעצמאות, ומקנה להם כלים להתמודדות עם עולם העבודה גם בעתיד.

⁵ "חוק החניכות, תשי"ג-1953": תפקידו של חוק החניכות הינו לסייע לבני נוער (עד גיל 18) ללמוד מקצוע שהוכרז כ"מקצוע חניכות" תוך כדי עבודה, בדרך שיטתית ובפיקוח. הנער רוכש את המקצוע במהלך עבודה מעשית מודרכת ולימודי השלמה בשיעורי מקצוע שאושרו לכך במיוחד בבתי-ספר מקצועיים שהוכרו על ידי שר העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.

פעילות ברשתות המזון המהיר המאוגדות:

ברשתות המזון המהיר בורגראנץ' ופיצה האט קיימים הסכמים קיבוציים מ-2013 ומ-2014 בהתאמה. שיתוף הפעולה עם ההנהלות הוא נרחב. בבסיס חתימה על ההסכם הקיבוצי עומדת גם תפיסה חינוכית וערכית משותפת לפיה בני הנוער והצעירים העובדים ברשתות עושים את צעדיהם הראשונים בעולם העבודה וישנה משמעות גדולה לחוויה שלהם, לאחריות שיש להם וליחס שהם מקבלים. ההבנה היא שאם יהיה להם טוב במקום העבודה והם יכירו בחשיבותם אז גם תרומתם להצלחת החברה תגדל.

ההסכמים הקיבוציים משקפים תפיסה חינוכית זו, על ידי שילוב בין התנאים והיחס לעבודה ובין הפעילות החינוכית והתרבותית לעובדים. מודל הפעילות של הסתדרות הנוער העובד והלומד ברשתות המאוגדות מתמקד בהדרכת סניפי הרשתות על ידי מדריכים מנוסים, אשר אמונים על כלל העובדים ברשת. בשנת 2018 התקיימה פעילות ענפה:

60 עובדים משתי הרשתות השתתפו באירוע האחד במאי.

40 עובדים משתי הרשתות יצאו למפעל ההבראה בקיץ של קרן ההבראה של הנוער העובד והלומד.

מסע לפולין של הנוער העובד והלומד, משתי הרשתות יצאו משלחות. ליוצאים לפולין הוענקו מלגות מטעם הרשתות למימון היציאה כמעגן בהסכמים הקיבוציים.

חגים ומועדים צוינו בסניפים בשתי הרשתות (ראש השנה, חנוכה, פורים ופסח).

30 ומעלה אירועי גיבוש בכל רשת לעובדים בסניפים שונים.

כ-35 ישיבות עובדים בסניפים השונים בכל רשת עם מדריכי הנוער העובד והלומד להיכרות עם ההסכם הקיבוצי והזכויות המגיעות להם.

45 עובדים מצטיינים מכלל רשת בבורגראנץ'. אירוע עובדים מצטיינים – זו השנה השנייה.

כ-100 עובדים באירוע קיץ משותף לעובדים בפיצה האט עם הנהלת הרשת.

לימודים קרן לעידוד קיימת בבורגראנץ' שמטרתה עידוד בני הנוער העובדים ללמוד ולהרחיב אופקים ולסייע כספית לזקוקים למלגה, הקרן מסייעת מרשיונות נהיגה ועד לימודים גבוהים.

רווחה לעובדים קרן קיימת בפיצה האט שמטרתה לסייע כספית לבני נוער שעובדים כדי לסייע כלכלית למשפחות שלהם וזקוקים לסיוע נוסף.

פעילות חינוכית בקיני וסניפי הנוער העובד והלומד:

סניפי הנוער העובד והלומד:

בסניפי הנוער העובד והלומד מתקיימת פעילות עשירה לבני נוער ובנות נוער עובדים, בהובלה והנהגה של פעילי הסניף וכוללת אופני פעילות מגוונים:

- מועדון תרבות – מיועד לכלל בני הנוער בעיר. מדי שבוע מתקיימת פעילות רחבה רב גילאית בנושאים שונים, החל מחגים, מסיבות, הרצאות זכויות, הפניגים ועוד. פעילות המועדון היא בשעות מאוחרות ומהווה אלטרנטיבה לשוטטות, אלוהול ואלימות.

- אירועי שיא – סמינרים וטיולים, טורניר כדורגל, ערבי במה פתוחה, אטרקציות וכו'.

- מפעלים ארציים – מחנות, טיולים, סמינרים, מסע לפולין, רפסודיה בכנרת, חגיגות האחד במאי ועוד.

- פעילות בקבוצות – כל חניך הוא חבר בקבוצה ועובר פעילות אחת לשבוע בקבוצה בה הוא חבר.

פעילי עולם העבודה בקנים ובסניפים:

פעילי עולם העבודה הם חניכים בקיני ובסניפי הנוער העובד והלומד אשר בוחרים לקחת על עצמם את האחריות לשיפור עולם העבודה של בני הנוער בעיר שלהם. הפעילות כוללת:

- הדרכת בני נוער (בני גילם) למאבק בניצול.

- חינוך להתאגדות וצדק חברתי בסניפים, בבתי הספר ובמקומות העבודה.

- העלאת המודעות לזכויות הנוער בעבודה והגדלת מספר התלונות על ניצול.

כחלק מההכשרה עוברים הפעילים קורס קיץ אשר מכשיר את הפעילים לאחריות על פעילות הסניף בתחומי הדרכה, קהילה, תרבות, ועולם עבודה.

אלטרנטיבות לעבודה מנצלת:

קבוצות נען - קבוצות להכשרה מקצועית:

קבוצות נען הן קבוצות להכשרה מקצועית ולהתנסות בעבודה קבוצתית במקומות עבודה בתחום הנלמד. הקבוצות פועלות בסניפי וקיני התנועה ונפגשות למפגשי הכשרה, כל מפגש בנוי מחלק מעשי וחלק חברתי, בו חווים החניכים חוויות קבוצה, שיחה ולמידה. אחת מההכשרות לדוגמה היא הכשרה בעבודת הבניין. ההכשרה נבנתה בשיתוף עם הסתדרות עובדי הבניין והעץ ועם התאחדות קבלני השיפוצים. ההתאחדות מסייעת גם בהשמת בוגרי ההכשרה במקומות עבודה המעניקים תנאים הוגנים תוך שמירה על חוקי העבודה ותוך המשך ליווי הנערים על ידי מדריכי הנוער העובד והלומד.

ירידי תעסוקה לקראת עבודת הקיץ:

בשנים האחרונות הסתדרות הנוער העובד והלומד החלה להפיק ירידי תעסוקה לבני נוער בשיתוף עם רשויות רבות. ירידי התעסוקה הם אירועים חגיגיים הנותנים מענה לבני הנוער המחפשים מקומות עבודה לקראת היציאה לקיץ.

ירידי התעסוקה של הסתדרות הנוער העובד והלומד ייחודיים בכך שהם מביאים ליריד מעסיקים אשר התחייבו להעסיק כחוק, וקיבלו את כל המידע הנדרש על העסקת בני נוער בטרם הגיעו ליריד. בירידים עצמם נפתח גם דוכן ייעודי להסברה על הזכויות וחלוקת מידע אודות העסקה נכונה.

ההקפדה בירידי התעסוקה על העסקה הוגנת ועל מתן כלים לבני הנוער עצמם מסייעת לבני הנוער, שמחפשים עבודה "בכל מחיר", לשמור על זכויותיהם.

פעולה בקרב מלצרים לחיזוק מעמדם במציאות משתנה ולהסדרת שוק העבודה

הזכויות הסוציאליות.

לנגד עיניהם של הרכב שופטי בית הדין הארצי לעבודה בעניין קיס-בודה, עמד הסיפור של ההתארגנות בקפה נואר ובפרט החלטת בית הדין הארצי לעבודה בסכסוך הקיבוצי של עובדי קפה נואר, שניתנה חודשים ספורים קודם לכן. סיפור ההתארגנות, סיכולו על ידי הנהלת קפה נואר והפגיעה המוחצת בעובדים, היווה זרז משמעותי בהבנת המציאות המורכבת בשוק עבודת הצעירים בענף המסעדות ובהבנת הצורך לחולל שינוי באופן ההתייחסות לכספי הטיפים הרווחיים בענף. בשנת 2018 הוחזרה התביעה על הפגיעה בהתארגנות בקפה נואר לבית הדין האזורי במטרה למצותה, ובמקביל הוקם ארגון המלצרים בהסתדרות הנוער העובד והלומד.

הסתדרות הנוער העובד והלומד פועלת לחיזוק מעמדם של בני הנוער והצעירים בשוק העבודה גם דרך הסדרה מאורגנת של שוק עבודת הנוער והצעירים לשנים קדימה.

פרק זה יספר את קורותיה של התאגדות עובדי קפה נואר בשנת 2018. ההתאגדות נולדה בתחילת שנת 2017 ודיווחנו עלייה בהרחבה בדוח הקודם. בדוח זה ההתמקדות תהיה בהמשך מאבקם של העובדים ובהליך המשפטי שנוהל בעקבות הפגיעה בהתארגנות העובדים. כמו כן, יספר הפרק על הקמת ארגון המלצרים בתוך הסתדרות הנוער העובד והלומד ועל חשיבות הגברת ההגנה על זכויות עובדי ענף המסעדות הרבים והצעירים – בנקודת זמן קריטית זו.

התאגדות העובדים במסעדת קפה נואר היוותה סנונית ראשונה לשינוי ענף המסעדות בישראל, והשראה להקמת ארגון המלצרים, אשר פועל להסדרת הענף. פרק זה יתאר את השינוי אשר החל בענף לאחר הפסיקה שניתנה על ידי בית הדין הארצי לעבודה, בהרכב מורחב בראשות כבוד נשיא בית הדין הארצי לעבודה בדימוס, יגאל פליטמן, בעניין קיס-בודה, שהסדירה את השימוש בכספי הטיפים.

הדוח לשנת 2017 התייחס בהרחבה לפסק דין קיס-בודה, שכונה 'הלכת הטיפים', המתווה החדש נועד להסדיר את שכרם וזכויותיהם הסוציאליות של המלצרים ויתר עובדי שרשרת השירות בענף המסעדות, וקבע כי החל מה-1 בינואר 2019 כלל הטיפים ישמשו לתשלום שכרם של המלצרים ועובדי שרשרת השירות ויחשבו תקבול של בית העסק. עוד נקבע שהטיפ כולו יהווה את הבסיס לחישוב

אשר תיתן רוח גבית להתארגנויות עובדים צעירים נוספות, רוח גבית שהינה קריטית בשוק עבודה כה פרוץ ואפור כמו שוק עבודת המלצרים בישראל.

פסק דין – פגיעה בהתארגנות עובדי קפה נואר ומשמעויותיו:

בשנה האחרונה התנהל בבית הדין האזורי לעבודה בתל אביב דיון בתיק העיקרי של התביעה על פגיעה בזכות ההתאגדות של עובדי מסעדת קפה נואר. במסגרת הדיון ביקשה הסתדרות הנוער העובד והלומד מבית הדין להכריע הכרעה חותכת לגבי התנהלות המסעדה שפגעה באופן מכון בעובדים המאוגדים ובחברי וועד הפעולה בפרט. ביום 27/08/2018, פסקה כבוד השופטת יפית מזרחי-לוי כי על קפה נואר לשלם פיצוי בסך 300,000 ₪ בגין פגיעה בהתארגנות ובכך קיבעה את זכותם החשובה של עובדים, גם עובדי משמרות צעירים, להתאגד ולהסדיר את תנאי העסקתם בשוק העבודה. כבוד השופטת מזרחי לוי קבעה שקפה נואר פגעה בהתארגנות העובדים במספר רב של פעולות שנקטה ובכלל זאת: פיטורי עובדים על רקע פעילותם בהתארגנות; ביטול והפחתת משמרות לחברים בהתארגנות; פגיעה כלכלית בעובדים השובתים; מעורבות בניסיון להקים ועד פנימי, ופניה לעובדים במספר הזדמנויות באמצעות שיחות ישירות והודעות – במטרה להניא אותם מלהתארגן.

הנהלת קפה נואר הגישה ערעור על פסק הדין שניתן, ומנגד הסתדרות הנוער העובד והלומד הגישה ערעור על חלקים מהפסיקה ובפרט על גובה הפיצוי שנפסק. החלטת בית הדין הארצי בעניין טרם ניתנה. חשוב לציין כי, "תג המחיר" שנפסק בגין הפגיעה בהתארגנות נמוך ביחס לנדרש במקרה הנדון ולמול הפגיעה האנושה והמכוונת בעובדים, התמשכותה, עוצמתה ובעיקר תוצאתה ההרסנית – פירוק ההתאגדות ופגיעה אנושה בזכות הבסיסית להתאגד. עם זאת, תג המחיר הוא משמעותי ומהווה ציון דרך חשוב – מדובר בפסיקה

הקמת ארגון המלצרים בהסתדרות הנוער העובד והלומד:

הנוער העובד והלומד. ארגון המלצרים בתוך הסתדרות הנוער העובד והלומד הגוף היציג של כלל העובדים הצעירים בענף, ומונה אלפי חברים מכל הארץ וממגוון רחב של גילאים.

מאבק קפה נואר, כבר משנת 2017, העלה לתודעה ולשיח הציבורי את מאבק המלצרים בכל רחבי החברה הישראלית, חידד את הבעיות בתנאי העבודה בענף והיווה אחד הגורמים שחשף את הצורך האקוטי בפסק הדין המקיף והיסודי שניתן בתיק קיס-בודה. כמו כן, בעקבות התאגדות עובדי קפה נואר, התגבר גם גל הפניות הגדול של מלצרים להסתדרות הנוער העובד והלומד להסדרת תנאי העסקתם ובפרט בנושא תשלום שכרם וזכויותיהם הסוציאליות.

הלכת הטיפים חוללה שינוי דרמטי ומשמעותי בענף המסעדות, והגיעה לאחר שנים של פסיקות סותרות בתחום והעסקה פוגענית של עובדים. הפסיקה צפויה להיטיב עם כלל המלצרים ולהוביל תהליך הדרגתי של הסדרת שכרם וזכויותיהם הסוציאליות. חשוב מכך, היא תסייע ליכולת אכיפה גורפת של תשלום שכר חוקי לעובדים. להערכתנו, ברוב רובן של המסעדות הטיפים לא עולים במידה משמעותית על שכר המינימום של העובדים, אם בכלל.

בעקבות פסק הדין, מלצרים רבים מכל רחבי הארץ, יחד עם הסתדרות הנוער העובד והלומד, הקימו את ארגון המלצרים. תפקידו של הארגון הוא להעלות את המודעות לזכויות בעבודה, לתת סיוע משפטי למלצרים ברחבי ישראל ובמידת הצורך אף להפעיל לחץ להסדיר את תנאי הענף והשוק. ארגון המלצרים שם דגש על יצירת מקום ובית לחברות משמעותית לצעירים בתוך הסתדרות הנוער העובד והלומד וכחלק מההסתדרות הכללית ומספק רוח גבית ומנופי לחץ להנהגת העובדים בדרך לשינוי תנאי העבודה של הצעירים בישראל. כל זאת לאור ההבנה כי הפסיקה כשלעצמה לא תביא לשינוי זה מבלי שלעובדים ולעובדות בענף יינתן גב משמעותי מהסתדרות

קמפיין הסברה נרחב לקראת הכניסה לתוקף של הפסיקה:

פניות של **אלפי מלצרים** בנוגע לפגיעה בזכויותיהם בעבודה בהווה ובעבר.

כ- **100** פניות קבוצתיות של 10-30 מלצרים בכל קבוצה ומאות פניות מרוכזות ממסעדות שונות, מתוכן רוב הפניות נגעו לייעוץ וסיוע בנוגע לחוזי ההעסקה החדשים שניתנו לעובדי המסעדה לאחר כניסת פסק הדין לתוקפו.

ארגון המלצרים ממשיך ללוות **עשרות** קבוצות מלצרים מהמסעדות השונות גם בימים אלו. קבוצות אלו נמצאות בעיצומו של מאבק ממושך על תנאי העסקתם החדשים. הליווי כולל מפגשי הנהגות עובדים וסיוע משפטי פרטני לצד המאבק הקבוצתי.

פניות רבות של מעסיקים כדי להבין כיצד ניתן להעסיק באופן הנכון לאור הפסיקה.

בחלק מהמסעדות מעורבות הסתדרות הנוער העובד והלומד כבר שינתה לטובה את תנאי ההעסקה של המלצרים, ששופרו מאד ביחס לתנאים שהוחלו עליהם ישר עם כניסת פסק הדין לתוקף.

לקראת החלת הפסיקה ערכה ההסתדרות הכללית בהובלת אגף הדוברות וההסברה קמפיין ייחודי להסברה למלצרים, מלווה בקמפיין שטח על ידי הסתדרות הנוער העובד והלומד, בנושא הטיפים ושינויי ההעסקה בעולם המלצרות. הקמפיין החל בסוף 2018 ושיאו התקיים **בחודש ינואר 2019**.

במהלך הקמפיין פעל ארגון המלצרים בסבבי שטח בהם חולקו חומרי הסברה למלצרים במאות מסעדות בכל רחבי ישראל - בערים תל אביב, חיפה, באר שבע, טבריה, עפולה, רחובות, ראשון לציון, נתניה, פתח תקווה, ירושלים, נהריה, עכו אשקלון ועוד. הקמפיין כלל סרטונים ופרסומות ברשתות החברתיות וברדיו, פעילות בקרב ציבור הצעירים הלומדים במוסדות האקדמאים בישראל ובמוקדי הבידור והמרכזים המסחריים.

מהישיגי הקמפיין:

למעלה מ- **3 מיליון** צפיות בסרטון הקמפיין.

למעלה מ- **10,000** אנשים נעזרו באתר הייעודי זכויות מלצרים.

למעלה מ- **2,000** מלצרים הצטרפו הסתדרות הכללית ולהסתדרות הנוער העובד והלומד.

ניסיונות המעסיקים להימנע מנשיאה בעלויות השכר כפי שנקבע ב'הלכת הטיפים':

והלומד, בדרישה לקיים משא ומתן על תנאי עבודתם ובפרט לגבי אופן השימוש של המעסיק באותה תניה חורגת, שכאמור כפופה מראש להסכמתם של העובדים, הסכמה שלא ניתנה.

הלכת הטיפים אמנם קבעה כי הטיפים יהוו חלק משכר העבודה ויהוו בסיס לחישוב הזכויות הסוציאליות, ושהמעסיק הוא זה שיישא בעלויות השכר והזכויות הסוציאליות – כמו בכל מקום אחר במשק – אולם המציאות בשטח רחוקה מכך נכון לרגע הוצאת דוח זה. מעסיקים רבים מנסים למצוא פרצות מדומות בפסיקה ומחפשים פתרונות 'יצירתיים' כדי להימנע מנשיאה בעלויות השכר, ברוב המקרים על חשבון זכויות העובדים. אחת הפעולות שחוזרת על עצמה במסעדות רבות היא הניסיון לעשות שימוש באפשרות ל-"תניה חורגת" (שהוגדרה לקראת סוף הפסיקה כאפשרות חריגה הכפופה למספר תנאים ובפרט להסכמה מצד העובדים), ולהפוך את החריג לכלל. האופן בו נעשה שימוש בתניה החורגת הוא לקיחת כספי הטיפים מידי המלצרים ושימוש בהם לכיסוי גורף של **כלל** חובות המעסיק. מדובר בשימוש גורף ולא מידתי בתניה החורגת. לידי ארגון המלצרים הגיעו פניות רבות לאחר כניסת הלכת הטיפים לתוקפה בהן סיפרו המלצרים כי נדרשו לחתום על חוזה עבודה חדש המכיל תניה חורגת כאמור לעיל. לעובדים לרוב לא ניתנה האפשרות להסכמה אמתית והוצב להם אולטימטום לחתימה על ההסכם החדש. חרף ניסיונות לנהל הידברות בנוגע להסכם החדש וסירוב לחתום על תניה חורגת גורפת ופוגענית שאינה עולה בקנה אחד עם הפסיקה, במקרים רבים נאלצו העובדים בסופו של דבר לחתום על ההסכמים החדשים בשל הפעלת לחץ כבד ואיומים מצד המעסיק. במקומות רבים עובדים חברו יחד, בליווי הסתדרות הנוער העובד

להלן פירוט המוקדים הבעייתיים בחוזים החדשים שהגיעו לידינו: ד.

א.

רוב החוזים מכילים תניה חורגת גורפת ולא מידתית שכוללת ניכוי מסיבי של סכומים מהטיפ שנועדו לתשלום כמעט כל הזכויות הסוציאליות ואף חובות המעסיק (כל חלקי ההפרשה לקרן הפנסיה, תשלום גמול העבודה בשעות נוספות וביום המנוחה השבועי, תשלום החזרי הוצאות הנסיעה, תשלום דמי ההבראה והחופשה וכו').

ב.

החוזים ברובם דומים ולרוב מנוסחים יחד עם שלל סעיפים בעייתיים נוספים העוסקים בסודיות או בקנסות במידה והעובדים יגישו תביעות בדבר אי עמידה בתנאי הדין הכללי והפסיקה החדשה. ספק אם יש לסעיפים אלו נפקות משפטית, אולם באמצעותם מעסיקים מהלכים אימים על העובדים הצעירים לגבי זכאותם לתנאי העסקה שונים בזכות גמורה ולא בחסד.

ג.

בחוזים החדשים חסרה התייחסות לתנאי עבודה בסיסיים ולהסדרת תשלום עבור שעות המתנה, דרישת זמינות תמידית, מנגנון קביעת המשמרות, הבטחת היקף העבודה ותנאים נלווים נוספים.

ד.

ישנם גם לא מעט חוזים אשר מצביעים על אי עמידה מוחלטת בפסיקה ובדין הכללי - כמו קביעת הפרשות סוציאליות, פנסיוניות ואחרות, רק ביחס לשכר המינימום ולא לכלל השכר הקובע של העובד. פרקטיקה זאת נעשית לעיתים על ידי שימוש בשתי שורות שונות בתלוש לציון שכרו הקובע של העובד, שכר יסוד ו-'יתרת הטיפ' שהוא כינוי של השכר שמעל לשכר היסוד המובטח של העובד (לרוב שכר המינימום), ולעיתים על ידי המשך חלוקה מלאכותית של כספי הטיפ כאשר חלקם לא נרשמים כלל בתלוש השכר של העובד.

מסקנות:

א. יישום כזה של פסק הדין למעשה מעקר מתוכן את עיקר פסק הדין שקובע שבירית המחדל היא שכל הטיפ כולו הוא שכר ועל המעסיק, כמו כל מעסיק אחר במשק, לשאת בעלויות השכר. התניה החורגת הפכה לכלל ומחקה את 109 הסעיפים שקדמו לה בפסק הדין. זה לא המהפך שהשופטים ניסו לחולל באמצעות פסק הדין.

ב. ניסיונותיהם של מעסיקים להמשיך ולממן את עלות העסקתו של העובד כולה מכספי הטיפים המתקבלים יוצרים בעיה נוספת: זכויותיו של העובד מחושבות באופן פיקטיבי ובדיעבד, לאור כספי הטיפים שנאספו מהלקוחות. פסק הדין מתייחס באופן ספציפי לסעיפי החוק הדנים באיסור על תשלום שכר כולל וקובע ששימוש בכספי הטיפים לתשלום גמול העבודה ביום המנוחה השבועי ובשעות הנוספות מהווה למעשה שכר כולל אסור.

ג. על מנת לשמר את מטרתה של 'הלכת הטיפים' להסדיר את ענף המסעדות בישראל – יש צורך אמתי להביא את סוגיית הפרשנות ואופן היישום של הלכת הטיפים לפתחו של בית הדין לעבודה. הסתדרות הנוער העובד והלומד עובדת ותמשיך לעבוד כגורם המשמעותי בענף ליצירת הסדרה זו.

ד. יש להטיל אכיפה משמעותית וברורה תוך שימת דגש על מקור הזכויות הסוציאליות, רף ההסכמה הדרוש לצורך החלת תניה חורגת ומיגור תופעת השכר הכולל. יחד עם שיח חיובי עם

המעסיקים, תביא האכיפה להסדרה אמיתית ורחבה של תנאי העסקתם של המלצרים.

ה. מכיוון שהענף מורכב מאלפים רבים של מעסיקים שונים, רובם זכיינים או מעסיקים קטנים, קיימת חשיבות להסדרה ענפית מעבר להתאגדויות פרטניות בכל מקום ומקום עבודה. הסדרה ענפית כוללת תיטיב הן עם המעסיקים והן עם העובדים ותוכל להציב סטנדרט ותנאים ברורים ומוסכמים לענף כולו.

ו. הקמת ארגון המלצרים וקבלת אלפי פניות ממלצרים אשר נדרשו לחתום על "הסכמתם" לתניה חורגת מעידה כי ישנה התעוררות ודאגה של העובדים כלפי הענף ורצון לעצב ולהסדיר את תנאי העבודה בו. אלפי המלצרים מכשירים את עצמם בנושא זכויות בעבודה בסיוע הסתדרות הנוער העובד והלומד, והם משפיעים על אלפי עובדים נוספים לעקוב אחרי תנאי עבודתם ואף לפנות ולהתייעץ בכל שאלה וסוגיה שעולה. בארגון המלצרים קיימת תקווה שאת אותו רצון יהיה ניתן למצוא אצל המעסיקים הרבים, וחשוב מכך, אצל ארגוני המסעדות.

ז. ישנו הבדל גדול בין מלצרים במסעדות גדולות ורווחיות באזור המרכז לבין מלצרים במסעדות קטנות בפרפריה: במסעדות עם סכומי טיפים משמעותיים החלת פסיקת הטיפים משנה הלכה למעשה את תנאי העבודה ומורגש שינוי בשטח על ידי חוזי עבודה חדשים ושינוי מדיניות השכר; ואילו במסעדות עם טיפים מועטים טרם הוחלה הפסיקה כלל, והעובדים אינם מקבלים את מלוא הזכויות המגיעות להם ולעיתים אף לא את השכר המינימום.

הסתדרות הנוער העובד והלומד

האיגוד המקצועי לילדים, נוער וצעירים

דרך קיבוץ גלויות 120, תל-אביב, 66877

טלפון: 03-5125148, פקס: 03-5125157

דוא"ל: nitzul@noal.org.il

אתר: www.minimum.org.il